

ENVIRONMENTÁLNA VÝCHOVA A VZDELÁVANIE V KAŽDOM VEKU

STRATEGICKÉ DOKUMENTY

Politika pre oblasť environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu (EVVO) sa v SR odvíja od viacerých strategických dokumentov prijatých na medzinárodnej, európskej aj národnej úrovni. Najkomplexnejším medzinárodným dokumentom je **Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj** (Agenda 2030) schválená valným zhromaždením OSN. Koncom roka 2019 bol na úrovni EÚ zo strany Európskej komisie predstavený rámcový strategický dokument **Európska zelená dohoda**, ktorý má byť nástrojom na plnenie cieľov Agendy 2030 v EÚ, pričom stanovuje aj ďalšie klimatické a environmentálne ambície pre EÚ do konca roka 2050.

S rešpektovaním cieľov Agendy 2030 bola prijatá **Envirostratégia 2030**, ktorá venuje pozornosť aj environmentálnej výchove, konkrétne zefektívneniu systému formálnej aj neformálnej environmentálnej výchovy, ako aj vzdelávania

a osvetu pre udržateľný rozvoj. Jedným z prioritných cieľov Envirostratégie 2030 je vedenie obyvateľstva k zodpovednej spotrebe a ochrane prírody, ako aj zlepšovanie environmentálneho povedomia prostredníctvom kultúrneho a prírodného dedičstva a cestovného ruchu.

Dôležitým východiskovým dokumentom naďalej zostáva aj **Rezortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu do roku 2025 (RK EVVO)**, ktorej hlavným cieľom je vytvorenie uceleného systému environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v rezorte životného prostredia. Naplnenie hlavného cieľa koncepcie je realizované prostredníctvom piatich čiastkových cieľov, ich opatrení a aktivít, ktoré majú viesť identifikované cieľové skupiny ku komplexnému pochopeniu vzájomných vzťahov medzi človekom a starostlivosťou o životné prostredie.

ENVIRONMENTÁLNA VÝCHOVA VO FORMÁLNO M VZDELÁVANÍ

Formálna environmentálna výchova sa na Slovensku sústreďuje v zariadeniach školského typu a je koordinovaná Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR (MŠVVaŠ SR). Od roku 2015 je súčasťou cieľov, výkonových i obsahových štandardov inovovaného štátneho vzdelávacieho programu (IŠVP), v ktorom je v príslušných stupňoch (od predprimárneho vzdelávania až po vyššie sekundárne vzdelávanie) definovaná ako prierezová téma spadajúca pod príslušné vzdelávacie oblasti. Na základe IŠVP je možné environmentálnu výchovu realizovať ako súčasť učebného obsahu vyučovacích predmetov, prostredníctvom samostatných projektov, seminárov, vyučovacích blokov alebo formou samostatného vyučovacieho predmetu z rámca voliteľných hodín.

V rámci výchovno-vzdelávacieho procesu sa realizuje taktiež záujmová činnosť detí a mládeže, kde MŠVVaŠ SR okrem iného zisťuje aj záujmovú činnosť v oblasti environmentálnej výchovy. Za školský rok 2018/2019 bolo v tejto oblasti registrovaných 145 záujmových útvarov, ktoré navštevovalo 1 608 detí, z čoho 1 225 detí bolo vo veku do 15 rokov.

Medzi ďalšie útvary ktoré sa zameriavajú na environmentálnu výchovu sú aj školy v prírode, ktoré majú povinnosť v rám-

ci výchovno-vzdelávacej činnosti realizovať aktivity zamerané aj na environmentálnu výchovu. Za rok 2019 sa pobytu v školách v prírode zúčastnilo 17 533 detí, ktoré v týchto zariadeniach strávili spolu 63 458 kalendárnych dní.

MŠVVaŠ SR taktiež zabezpečuje podporu environmentálnej výchovy pomocou rozvojového projektu **Enviroprojekt** zameraného na financovanie školských, regionálnych alebo národných projektov environmentálnej výchovy na základných a stredných školách. V roku 2019 sa o podporu z Enviroprojektu uchádzalo 169 projektov, z ktorých 30 bolo vybraných na pridelenie finančných prostriedkov.

Na príprave pracovníkov pre environmentálnu výchovu sa podieľajú viaceré fakulty slovenských univerzít formou študijných programov učiteľstva, ekológie a environmentalistiky. Možnosť študovať učiteľstvo ekológie v kombinácii s iným predmetom umožňujú **Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre** a **Prešovská univerzita v Prešove**. Študijný program učiteľstvo environmentalistiky v kombinácii s iným predmetom ponúka **Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave**.

ENVIRONMENTÁLNA VÝCHOVA V NEFORMÁLNYM VZDELÁVANÍ

Neformálna EVVO na Slovensku je realizovaná ako štátnymi tak aj mimovládnyimi organizáciami.

Na Slovensku pôsobí viacero mimovládnych organizácií, ktoré sa špecializujú na environmentálnu výchovu. Niekoľko z nich zastrešuje združenie Špirála – celoštátna sieť organizácií venujúcej sa environmentálnej výchove a vzdelávaniu. Podmienkou členstva je poskytovanie výučbových programov s environmentálnou tematikou a splňanie Kritérií environmentálneho výučbového programu. Členmi tohto združenia sú napríklad **CEA – Centrum environmentálnych aktivít, Centrum environmentálnej a etickej výchovy ŽIVICA, DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie, SOSNA – centrum trvalo udržateľných alternatív** a ďalšie.

Finančnú podporu aktivít v rámci neformálnej environmentálnej výchovy realizovanej mimovládnyimi organizáciami zabezpečuje aj Zelený vzdelávací fond (ZVF), ktorý bol zriadený na základe rozhodnutia MŽP SR. Jeho činnosť je v súlade s cieľom **Envirostratégie 2030** – podporovať neformálne vzdelávacie aktivity a vytvárať podmienky pre rozvoj vzdelávacích aktivít tretieho sektora. Prostredníctvom ZVF bolo v priebehu roku 2019 podporených 28 projektov realizovaných mimovládnyimi organizáciami zameraných na neformálnu EVVO.

V rámci neformálnej EVVO sa významne angažujú aj rezortné organizácie MŽP SR. Tie v súlade s **Envirostratégiou 2030 a RK EVVO** realizovali širokú škálu neformálnych vzdelávacích aktivít.

Medzi prioritné ciele RK EVVO patrí vytvorenie stabilného a funkčného systému EVVO v SR, v rámci ktorého bola v roku 2019 vytvorená medzirezortná pracovná skupina, pozostávajúca zo zástupcov štátnych aj neziskových organizácií, ktorá skúma možnosti nastavenia kritérií kvality pre činnosť organizácií poskytujúcich neformálnu environmentálnu výchovu. Tento cieľ je taktiež v súlade so záväzkom zefektívnenia systému formálnej a neformálnej environmentálnej výchovy

vyplývajúcim z **Envirostratégie 2030**. Okrem pravidelných stretnutí, pracovná skupina zostavila a vyhodnotila dotazník týkajúci sa realizácie neformálnej EVVO, ktorý vyplnilo 68 organizácií (štátne organizácie, školy, neziskové organizácie). Vyhodnotenie dotazníka ponúka základné údaje o organizáciách poskytujúcich EVVO a ich činnosti. Medzi aktivity podporujúce nastavenie systému EVVO patrí aj spustenie **EWOBXU** – internetového portálu environmentálnej výchovy (www.ewobox.sk), ktorý pripravila Slovenská agentúra životného prostredia v spolupráci so štátnymi a mimovládnyimi organizáciami. Poslaním tohto portálu je zhromažďovať a zdieľať informácie z oblasti Environmentálnej Výchovy, Vzdelávania a Osvety prostredníctvom internetového portálu – **BOXU**. Tieto aktivity majú okrem iného taktiež potenciál zlepšiť vzájomnú spoluprácu zainteresovaných subjektov v oblasti EVVO.

Dôležitým cieľom RK EVVO je aj realizovanie a ďalší **rozvoj existujúcich úspešných aktivít** zameraných na EVVO. V rámci tejto úlohy rezortné organizácie MŽP SR realizovali výchovno-vzdelávacie aktivity s využitím interaktívnych prvkov, ku ktorým patria napr.: podujatia pri príležitosti významných environmentálnych dní, dni otvorených dverí rezortných organizácií, jedno alebo viac dňové náučné podujatia, besedy pre všetky kategórie škôl, podujatia pre marginalizované skupiny, výstavy, exkurzie, filmové festivaly. Taktiež sa organizovali odborné konferencie a semináre pre rôzne cieľové skupiny, ako aj metodické dni a realizovalo sa aj akreditované kontinuálne vzdelávanie pre pedagógov – koordinátorov environmentálnej výchovy. V neposlednom rade sa rezortné organizácie MŽP SR venujú edičnej, publikačnej a propagačnej činnosti, vydávaniu rôznych typov informačných, vzdelávacích a propagačných materiálov vo forme letákov, plagátov, zborníkov, periodík, odborných populárnych publikácií, metodických príručiek, filmov a interaktívnych CD určených rôznym cieľovým skupinám.

Tabuľka o68 I Prehľad aktivít zameraných na EVVO realizovaných inštitúciami rezortu ŽP (2019)

Organizácia	Metodické podujatie/ počet účastníkov	Vzdelávanie/ počet účastníkov	Exkurzie/ počet účastníkov	Prednáška/ počet účastníkov	Študijná cesta/ počet účastníkov	Prezentácia príkladov dobrej praxe/ počet účastníkov	Konferencia/ počet účastníkov	Seminár/ počet účastníkov
SAŽP	13/240	6/213	6/217	67/2 272	1/30	0	3/564	5/317
ŠOP SR	22/179	1 276/41 603	176/8 985	79/1 014	0	10/55	12/390	21/91
Národná ZOO Bojnice	0/0	25/1 750	13/947	30/3 500	0/0	18/720	0/0	65/1 040
SMOPaJ	1/12	59/1 407	5/137	112/11 088	11/22	4/8	4/269	0
SBM	0	1/659	0	3/333	0	14/5 654	0	0
SHMÚ	0	0	41/1 200	0	0	0	3/80	1/50
SVP	0	0	6/10 000	6/300	0	0	0	0
VÚVH	0	0	6/200	0	0	4/6 500	3/540	0

Zdroj: MŽP SR

Významným nástrojom pre komunikáciu s odbornou ale aj laickou verejnosťou a šírenie osvety je odborný časopis o životnom prostredí **Enviromagazin**. Toto periodikum umožňuje širokej verejnosti sprístupňovanie najnovších poznatkov z oblasti ochrany a tvorby životného prostredia a propagáciu environmentálnych aktivít v prospech udržateľnosti kvalitného ŽP SR, EÚ a ostatného sveta. V roku 2019 bolo vydaných 6 čísel v náklade 3 000 ks. Bezplatná distribúcia časopisu bola realizovaná podľa evidovanej aktuálnej databázy odberateľov. Taktiež boli na internetových portáloch zverejňované aj elektronické verzie (www.enviromagazin.sk, www.sazp.sk, www.minzrp.sk, www.enviroportal.sk).

V rámci neformálneho vzdelávania boli v roku 2019 MŽP SR a SAŽP organizované tzv. **Enviro dni**. Toto putovné podujatie zavítalo do desiatich slovenských miest za účelom zlepšovania environmentálneho povedomia detí prostredníctvom rôznych súťaží, atrakcií a kreatívnych envirodielní.

V rámci **Svetového dňa včiel** (20. máj 2019) a **Medzinárodného dňa biodiverzity** (22. máj 2019) si MŽP SR pripomenulo tieto udalosti prázdnyimi regálmi v jednom z najväčších hypermarketov v Bratislave. Toto symbolické gesto malo verejnosti pripomenúť mimoriadny význam opelovačov pre produkciu potravín a tým pádom aj na problematiku udržateľného rozvoja.

Medzi tradičné aktivity v oblasti vzdelávania a osvety patril medzinárodný festival filmov o životnom prostredí **Ekotop-film-Envirofilm 2019**, organizovaný občianskym združením **Za trvalo udržateľný rozvoj** v spolupráci s MŽP SR a SAŽP, ktorá zabezpečovala vybrané sprievodné podujatia.

Ďalším tradičným podujatím bol aj 22. ročník Festivalu environmentálnych výučbových programov **ŠÍŠKA**, ktorého nosnou témou bola kvalita ovzdušia. Tento festival je prostriedkom, ktorý učiteľom, koordinátorom EV, odborníkom a všetkým priaznivcom environmentálnej výchovy poskytuje priestor na aktívnu výmenu skúseností a taktiež aj prezentáciu vlastných projektov zameraných na EV.

O zlepšovanie environmentálneho povedomia sa snaží aj **SEV Dropie** ktoré v roku 2019 spolupracovalo na realizácii praktických programov spolu so samosprávami regiónu, mimovládnyimi organizáciami (BROZ, RPS) a štátnymi organizáciami (Správa CHKO Dunajské Luhy a Ponitrie, univerzity) s cieľom aktívnejšie zapojiť širšiu verejnosť do problematiky ochrany prírody a krajiny. Pre rok 2019 bola nosnou témou praktických programov ochrana vtáctva, najmä sov v regióne Dolného Žitného ostrova.

K zlepšovaniu environmentálneho povedomia prostredníctvom kultúrneho a prírodného dedičstva významne prispieva aj **Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Slovenské banské múzeum, Národná zoologická záhrada Bojnice** a v neposlednom rade aj činnosti realizované **Štátnou ochranou prírody** (ŠOP) SR. Tá sa v rámci EVVO zaoberá okrem výchovno -vzdelávacích aktivít pre rôzne cieľové skupiny aj zabezpečovaním prevádzky sprístupnených jaskýň a náučných zariadení v prírode.

V decembri 2019 bola podpísaná Dohoda medzi MŽP SR a NASA o spolupráci v programe **GLOBE**. Medzinárodný vzdelávací program GLOBE je určený pre základné a stredné školy. Využíva osvedčené metódy bádatel'sky orientovaného vyučovania, v rámci ktorého žiaci trénujú svoje výskumné

zručnosti pri realizácii vlastných terénnych bádateľských projektov. Na výskum nadväzujú konkrétne akcie na zlepšenie životného prostredia v okolí školy. Cieľom programu GLOBE je zvýšiť povedomie o životnom prostredí, rozvíjať možnosť zdieľania poznatkov a informácií o stave životného

prostredia medzi študentmi, učiteľmi, vedcami a spoločne ich vyhodnocovať, no a v neposlednom rade motivovať študentov a celú ich školu k účasti na veciach verejných vo svojom blízkom okolí ako aj podnietiť vnímanie miestnych problémov ochrany životného prostredia v globálnom kontexte.